

Универзитет „Св. Кирил и Методиј“ - Скопје

Меѓународен семинар за македонски јазик, литература и култура

40 ГОДИНИ
МЕЃУНАРОДЕН СЕМИНАР
ЗА МАКЕДОНСКИ ЈАЗИК,
ЛИТЕРАТУРА И КУЛТУРА

1967 - 2007

МАКЕДОНИСТИКАТА ВО САД

Кога дипломирав на колеџот Рид во 1970 год. со специјализација по руски јазик, планирав да студирам словенска лингвистика (особено јужнословенска лингвистика) на моите постдипломски студии. Тогаш најмногу сакав да учам бугарски и грузиски. Добив стипендии од Универзитетот Харвард и од Универзитетот Чикаго. Тешко ми беше да решам каде да одам, затоа што Харвард е најславното универзитетско име во Северна Америка, но знаев дека само во Чикаго би било возможно истовремено да учам и бугарски и грузиски кај Хауард Аронсон (кој исто така беше учесник на Првиот семинар за македонски јазик, литература и култура во 1968 год., иако не го знаев тоа во она време). И така, се решив за Чикаго и ги започнав моите студии кај професорот Аронсон, кај Едвард Станкиевич и кај Збигњев Голомб.

Славистичката катедра на Универзитетот Чикаго се наоѓа на четвртиот кат на една стара зграда која порано била студентски дом, и има мал лифт. Еден ден, на кој многу добро се сеќавам, бев во лифтот со професорот Голомб, и тој ме запраша: „Господине Фридман, дали сакате да одите во Македонија летово?“ Се „шашардисав“ затоа што не знаев дури дека постоеле такви можности, и му реков „Да“. Изгледа тој добил покана за Четвртиот семинар за македонски јазик, литература и култура од неговиот драг пријател Божо Видоески, тогашен директор на Семинарот, во којашто професорот Видоески му предложил на професорот Голомб да испрати некој студент на Семинарот. Тоа претставуваше почеток на моето запознавање со македонскиот јазик.

Тогаш Едвард Станкиевич беше шеф на Катедрата. Со негова и со помошта на професорот Аркадиус Кахан, тогашниот шеф на Универзитетскиот центар за источно-европски и советски студии (чијшто шеф, сега под ново име - Центар за источно-европски и руски/евроазиски студии, сум јас) добив стипендија за еден дел од патните трошоци и успеав да дојдам на Семинарот. Таму ме пречекаа со топло гостопримство, не само директорот Божо Видоески, туку и Блаже Конески, кој во она време редовно доаѓаше и предаваше на Семинарот, како и сите други вработени при Семинарот. Моите први учители на семинарот беа Александар Џукески и Кирил Конески. Треба да се каже дека загриженоста и топлиот прием од Божо Видоески, како и од Блаже Конески и од сите на Семинарот, многу ме импресионираа, бидејќи јас тогаш бев студент кој имаше завршено само една година постдипломски студии. Исто така, имав прилика да се сретнам со важни слависти и балканисти како и други тогашни студенти од САД и Европа, меѓу нив и Кенет Нејлор, Ронел Александар, Зузана Тополињска, Рина Усикова, Норберт Боретски, Питер Хендрикс, и многу други.

На оној мој прв Семинар, претседателот на Комисијата за културни врски со странство, Петар Бошковски, исто така играше многу важна улога. Се сретнавме на еден од многуте богати и весели коктейли кои тогаш беа една многу атрактивна карактеристика на Семинарот, и, восхитен од сè што веќе видов за моето кратко време во Македонија, му реков: „Сакам да ја напишам својата докторска дисертација за маке-

донскиот јазик.” Како одговор, тој ме покани да поминам неколку дена во Скопје, и тогаш имав прилика да се сретнам и со колегите во Институтот за македонски јазик. Особено се сеќавам на Рада Угринова, која, со Божо Видоески и Блаже Конески, беше една од главните информатори на Хорас Лант (иако јас тогаш тоа не го знаев). И таа се интересираше и се грижеше за мене. Треба да спомнам и една жена, чиешто име не го знам, а која тогаш работеше на „Информации“ на скопската автобуска станица. Кога стигнав од Охрид да го побарам Петар Бошковски, имав еден телефонски број и ништо друго, а таа љубезна жена ме прибра зад шалтерот да седнам и направи сè што требаше Петар да дојде и да ме земе.

И така, заради Четвртиот семинар за македонски јазик, литература и култура, и убавите и интересни искуства во Македонија, станав македонист. Се вратив на Петтиот семинар, и уште поубаво ми беше. Тогаш исто така случајно се сретнав со еден млад Еѓипќанин, Али Кадри, и преку него почнав да студирам и албански. Една карактеристика на Македонија која за мене беше толку привлечна беше не само македонскиот јазик, туку и фактот дека на територијата на Македонија се зборува на сите балкански јазици, и тоа многу послободно од соседните балкански земји. Тука треба да ги спомнам: Оливера Јашар-Настева, која многу ми помагаше и со која можев да зборувам и турски и албански како и македонски, Дидар и Хајредин Шериф, од кои ги учев првите зборови на ромски јазик (потоа имав прилика да се сретнам со Шаип Јусиф, Трајко Петровски, Љатиф Демир, и многу други), и Жиж Марковиќ, тогаш вработена во ректоратот, која ми помагаше многу кога дојдов за цела година докторско истражување во 1973-74, но исто така ме учеше на првите зборови на влашки јазик.

Кога живеев во Македонија 1973-74 год., Божо Видоески ми раскажуваше за неговата иницијатива да почне една Научна дискусија во рамките на Семинарот, и ме покани да учествувам. За жал, поради тоа што требаше да се вратам во Чикаго порано и поради разните обврски врзани со завршувањето на мојата дисертација и барање работа, не можев да присуствувам на првите две конференции. Кога успеав да дојдам за Третата научна дискусија во рамките на XI семинар (1976), тоа беше прилика за моето прво предавање во Европа, и тоа на македонски јазик.

Во 1975 год. ја одбранив својата докторска дисертација за македонскиот индикатив и конкурирав успешно за работно место на Катедрата на славистика при Универзитетот Северна Каролина- Чапел Хил, а само две-три години потоа ми дојде една студентка која подоцна ќе стане мојот прв докторант: Кристина Крамер. Кога дојде во Северна Каролина, таа планираше само да магистрира по руска литература и потоа да бара работа некаде. Но кога беше еден ден кај мене дома заедно со другите студенти, и кога ми рече: „Виктор, ти завидувам на твојата збирка плочи.“ - а збирката беше сè балканска народна музика - си решив дека таа треба да стане балканист и така испадна. По нејзиното учество на Семинарот се одлучи за македонски јазик и ја напиша својата докторска дисертација за модалните глаголски категории. Сега таа е шеф на Катедрата за славистика на Универзитетот Торонто и автор на еден награден учебник за македонски јазик за страници. А преку неа имам многу „внуци“ и „внучки“ дојдени на Семинарот заради Кристина, од кои Џејн Хакинг, која напиша тема за условниот начин, сега има убаво работно место по славистика на Универзитетот Јута и Лиз Елиот, која напиша тема за перфектните конструкции, моментно е на Универзитетот Нортвестерн, но сега доби понуда за работно место на Универзитетот Охајо Стејт. Од Универзитетот Северна Каролина- Чапел Хил може да се спомне и Шила Касој, која напиша магистерска работа за остатоците на падежите во македонските говори.

Исто така, на Семинарот во 1990 год. се сретнав со Љупчо Стефановски од англиската катедра на УКИМ, и така се договоривме тој да дојде на Универзитетот Северна Каролина кога конкурираше успешно за престој со Фулбрајтова стипендија 1991-1992 год., кога бев јас шеф на славистичката катедра. Поттикнати од курсевите на професорот Стефановски, неколкумина студенти дојдоа на Семинарот во Охрид. Од нив еден беше многу успешен и дојде со мене во Чикаго кога се преместив таму во 1993 год. Тој се вика Даниел Хамфрис и напиша една многу успешна дисертација за глаголскиот вид во македонскиот јазик. Сега работи за Стејт Департментот. Тука треба да ја спомнам и Викторија Херсон, студентка на Кенет Нејлор, која ја напиша својата докторска дисертација за македонскиот јазичен идентитет. Кога почина професорот Нејлор, јас ја зедев одговорноста за нејзиното менторство. Таа сега работи во Вашингтон. Тука можам да го спомнам и Марјан Марковиќ, сега вонреден професор на УКИМ, со кого исто така се сретнав првпат на Семинарот, во 1992 година, благодарейќи им на Зузана Тополињска и Божо Видоески и со кого направив многу интересни теренски работи за влашкиот јазик. Кога неочекувано почина професорот Видоески, ја зедев и одговорноста и за неговото менторство. Темата на неговата докторска дисертација беше Охридскиот аромански и македонски говор.

Од студентите при Катедрата за антропологија на Универзитетот Чикаго, може да го спомнам Кит Браун, кој ја напиша својата докторска дисертација за Крушево и сега е вонреден професор на Универзитетот Браун како и Ендрју Граан, кој моментно ја завршува својата докторска дисертација за медиумите во Македонија.

Исто така, мојата студентка Дана Аканова, по потекло од Казахстан, престојуваше на Семинарот и се надевам дека скоро ќе ја заврши својата докторска дисертација за употребата на дативните заменки во македонскиот и рускиот. Уште една студентка, Ким Герајс, исто така доби многу помош од Семинарот, но од лични причини не успеа да заврши со дисертацијата. Лани испратив двајца студенти од Чикаго (Ендрју Домбровски и Квин Кери-Ања) а оваа година ќе испратам уште двајца - Ерик Прендергаст и Петја Алексиева и од сите очекувам важни придонеси за македонистиката и за афирмацијата на македонскиот јазик, како и за балканистиката воопшто. Исто така имав прилика да ги „приврзам“ кон македонистиката и истакнатите колеги Брајан Џозеф од Универзитетот Охајо Стејт и Грејс Филдер од Универзитетот Аризона. Во врска со професорката Филдер, има една убава историја. Во 1994 год. таа присуствуваше на Семинарот за прв пат. Таа убаво зборува бугарски, и така, иако тогаш немаше искуство со македонскиот јазик, мислеше дека лесно ќе се разбира со луѓето. Се сретнавме на отворањето на Семинарот, и првите нејзини зборови беа: „Викторе, ова е сосема друг јазик! Ништо не разбирам!“ Секако, многу учеше во тоа време. Меѓу другите американски колеги, а сега предавачи по македонски јазик на северноамерикански универзитети, кои исто така беа учесници на Семинарот и имаа македонистички теми во нивните докторски дисертации се: Марк Елсон (од Универзитет Харвард, сега Универзитет Вирџинија), Маша-Бељавски-Франк (од Универзитет Чикаго, сега Универзитет Де Пау), Роберт Гринберг (од Универзитет Јејл, сега Универзитет Јејл), Џозеф Шалерт (од Универзитет Калифорнија-Беркли, сега Универзитет Торонто). За македонската литература и компјутерски проекти може да се спомне Ѓорги Митревски (од Универзитет Охајо Стејт, сега Универзитет Алабама-Аубурн).

Мислам дека ќе биде на место ако завршам со една работа на која Семинарот многу ѝ помага да се одржува, а тоа е Македонско-северноамериканската конференција за македонистика. Иницијативата беше на Вера Стојчевска-Антиќ, која ме

замоли заедно со Бенџамин Столц да ја организираме Првата македонско-северноамериканска конференција за македонистика во САД во 1991 год. Конференцијата беше успешна, и втората се одржа во времето на Семинарот во 1994 год. Конференцијата продолжува да се одржува секои три години во САД или во Македонија, и секогаш кога се одржува во Македонија, е врзана со Семинарот. Сега организаторот од македонска страна е исто така директор на Семинарот, а тоа е професорката Емилија Црвенковска, со која имаме убава соработка. Досега, од САД беа организатори, заедно со мене, Кристина Крамер (Торонто, 1997 год.), Брајан Џозеф (Охајо Стејт 2003 год.), а за идната Конференција во 2009 год., Џејн Хакинг (Јута).

Виктор А. Фридман

За Македонија и семинарот:

Сега разбираам зошто Виктор Фридман тако сака Македонија.

-Ањи Кери